

GAZETA MUZEALNA

nr 77/listopad 2009 r.,
str. I-III

MIESIĘCZNIK MUZEUM ŻUP KRAKOWSKICH

I Konferencja Muzeów Górniczych i Skansenów Podziemnych

W dniach 15-16 października w Sali Gotyckiej Zamku Żupnego obradowali uczestnicy I Konferencji Muzeów Górniczych i Skansenów Podziemnych. Na zaproszenie Muzeum Żup Krakowskich – inicjatora i organizatora spotkania – odpowiedzieli przedstawiciele ośrodków muzealnych i górniczych z Katowic, Zabrze, Tarnowskich Gór, Bóbrki, Dąbrowy Górniczej, Krzemionek, Złotorzy, Nowej Rudy, Złotego Stoku, Częstochowy, Kłodawy, Bochni

serwatorskie) objęła zarówno wystąpienia systematyzujące tą tematykę, przedstawione przez naukowców z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie jak i konkretne zadania muzealne. Przedstawiono m.in. problemy związane z rewitalizacją Główniej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej w Zabrze, Kopalni Ćwiczebnej w Dąbrowie Górniczej, problemów konserwatorskich w neolitycznej kopalni krzemienia i Wielkich Komorach Wapiennikarskich

i Wieliczki oraz naukowcy z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Obrady toczyły się w 3 kolejnych sesjach tematycznych. Pierwsza z nich: **Muzea górnicze a program rewitalizacji obiektów przemysłowych na powierzchni**, zwróciła uwagę na konieczność ochrony i zachowania pejzażu historycznego miast górniczych, a także terenów poeksploatacyjnych oraz różnorodne możliwości wykorzystania przestrzeni poprzemysłowych dla działań muzealnych, edukacyjnych, turystycznych. Swoje nowatorskie zamierzenia i osiągnięcia zaprezentowało Muzeum Śląskie w Katowicach, Muzeum Górniczego w Zabrze oraz Fundacja Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce. Muzeum Żup Krakowskich przedstawiło proces przywracania zombardowanego w 1945 r. Zamku Żupnego – dawnego centrum administracji wielicką kopalnią – do pejzażu miasta i adaptację budynków zamkowych do celów muzealnych.

Sesja druga – podstawowa dla konferencji: **Wyrobnisko górnicze jako zabytek i przestrzeń działań muzealnych (problemy prawne, techniczne, organizacyjne i kon-**

serwatorskiego studium historyczno-konserwatorskiego wyrobisk kopalnianych oraz kryteriów ich zaliczania do obiektów zabytkowych.

Sesja trzecia: **Ekspozycje podziemne – czego oczekują zwiedzający?** podniosła problem aktualnej oferty turystycznej muzeów i tras podziemnych widziany z perspektywy Muzeum Żłota w Złotorzy, Dąbrowy Górniczej, prywatnej „Kopalni Żłota” w Żłotym Stoku, Kopalni Soli „Bochnia” i Muzeum Żup Krakowskich. Zarysował się problem oczekiwań i możliwości percepcyjnych turysty-odbiorcy oraz granicy pogoni za kolejnymi „atrakcjami turystycznymi”. Uczestnicy konferencji mogli skonfrontować teorie z praktyką zwiedzając Kopalnię Soli w Bochni, Trasę Turystyczną Kopalni Soli i podziemną ekspozycję Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce.

Każdej sesji towarzyszyła ożywiona dyskusja, a uwagi wymieniane w rozmowach towarzyskich dowiodły celowości organizowania kolejnych konferencji integrujących środowisko muzealników z muzeów górniczych i opiekunów tras podziemnych. Ze względu na zasygnalizowane podczas konferencji problemy ochrony dziedzictwa górniczego, za celowe uznano spotkanie się w trybie dwuletnim. Muzeum Żup Krakowskich podjęło się organizacji kolejnego spotkania w roku 2011.

Małgorzata Międzobrodzka

„Wielicki Skarbnik” w Muzeum

Interesujący cykl filmowy „Wielicki skarbnik” odkrywa solne podziemia na antenie TVP Kraków już od 2007 r. Jego pomysłodawcą jest Kopalnia Soli Trasa Turystyczna, realizatorami - Agnieszka Partridge, Rafał Śmierchalski. Rolę tytułowego skarbnika gra Włodzimierz Jasiński - aktor Teatru Groteska w Krakowie, dialogi prowadzi Michał Łanuszka - dziennikarz Radia ZET.

Początkowo Muzeum pojawiło się w „Wielickim Skarbniku” sporadycznie by od wiosny 2009 r. częściej gościł w tym popularnym programie ukazując telewizjom swoje „skarby”. Kamera podąża śladami turystów, ale często odsłania to co jest przed ich oczami ukryte np.: dawne księgi osób zwiedzających kopalnię i ich wpisy, rzadko pokazywane mapy, źródła pisane i dokumentacje konserwatorskie. Umożliwiła też wędrówkę przez najpiękniejszą komorę Saurau - od stropu do spągu ukazując jej niesamowite widoki.

Oko kamery śledziło też organizowane przez Muzeum wydarzenia np.: wystawy - „Warzelnic-

two pradziejowe i wczesnośredniowieczne”, „Awit Szubert - pierwszy fotograf wielickiej kopalni”, „Skarby bractw i cechów na ziemiach polskich, konkurs „Najpiękniejsza pisanka z soli”, a także imprezy Noc Muzeów i Święto Soli. Bogate i cenne zbiory muzealne oraz wyjątkowe wnętrza wzbogaciły tematy kolejnych odcinków dotyczących: soli, jej powstania i rodzajów prezentowanych na ekspozycji geologicznej; geometrów i najstarszych map kopalni; Kazimierza Wielkiego i wydane przez niego statutu górniczego. Szerokie spectrum muzealnych tematów poszerzyły również informacje dotyczące turystyki, transportu i urzędzeń - w tym unikatowej kolekcji kieratów; obiektów religijnych prezentowanych na wystawie „Sacrum w dziedzictwie solnym” oraz ogromnie ważnego problemu konserwacji zabytków i remontów.

Cykl, obok ukazywania obiektów i ekspozycji, spełnia jeszcze jedną ważną rolę - dokumentuje zmiany zachodzące w tych wyjątkowych miejscach - w kopalni i zamku.

W przygotowaniu kolejne odcinki „Wielickiego Skarbnika”. Do ich oglądania serdecznie zapraszamy w każdy piątek o godz. 19.20, powtórka w sobotę o godz. 18.25.

Małgorzata Bogucka

Polak, Węgier - dwa bratanki... czyli kolejny Festyn Archeologiczny w Biskupinie

27 września zakończył się, trwający 9 dni, XV Festyn Archeologiczny w Biskupinie pod nazwą „Polak, Węgier - dwa bratanki ...”. Celem organizatorów było przybliżenie przybyłym kultury i historii Węgier, a także ich związków z naszym krajem.

Dla warzyczy z naszego muzeum był to już dziesiąty z rzędu udział w jednej z największych

tego typu imprez w Europie. Tradycyjnie stanowisko na tzw. kraalu, jako jedno z najokazalszych, cieszyło się dużym powodzeniem zarówno wśród grup młodzieży jak i indywidualnych zwiedzających.

Warzenie soli prezentowane przez Muzeum Żup Krakowskich już na stałe wpisało się w krajo-braz festynu, podczas

którego codziennie odbywały się pokazy na kilkudziesięciu różnorodnych stoiskach, prezentujących dawne obyczaje i rzemiosło, począwszy od kowala, snycerza, mincerza czy garncarza, na wiosce krywickiej i mezolitycznej kończąc. Imprezę, podobnie jak w latach ubiegłych, odwiedziło około 80 tys. osób.

Wojciech Markowski

Dzień Otwartych Drzwi Muzeum

22.11.2009 r. (niedziela), godz. 1000-1600
Wstęp wolny

Podziemna ekspozycja Muzeum na III poziomie kopalni

- zwiedzanie z przewodnikiem ekspozycji stałej, w tym nowej „Warzelnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne” oraz wystawy czasowej: „Wieliczka i Zamość w twórczości artystów niepełnosprawnych” (rezerwacja zjazdu do kopalni od dnia 9 listopada - tel. 012 289 16 27, ilość miejsc ograniczona).

Zamek Żupny

- „Król Kazimierz pierwszy dobrodziej wielickiego zamku” - zajęcia interaktywne dla dzieci i ich opiekunów połączone z prezentacją multimedialną.
- zwiedzanie ekspozycji stałych oraz wystawy poplenerowej „Moja przygoda w Muzeum”.
- koncert „Dobrodziejom muzeum” (Sala Gotycka, godz. 15.00).

Baw się i odkrywaj

Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka od wielu lat rozwija swoją działalność w zakresie edukacji dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych oraz gimnazjów, a także szkół ponadgimnazjalnych. Na początku organizowano lekcje muzealne, które z czasem poszerzono o pakiet aktualnie proponowanych warsztatów. Obecnie Dział Edukacji i Promocji Muzeum prowadzi sporo interesujących zajęć interaktywnych, o dużych walorach edukacyjnych, na których każdy z uczestników odkrywa przeszłość i uwrażliwia się na historię.

Wyjątkowe i pełne wrażeń, bo przeprowadzane w Zamku Żupnym, są zajęcia: „Kuchnia z solą i bez”, „Herbu Wieliczki historia nieznaną”, „Dawne soli warzenie”, „Na rycerskim zamku”, „Król Kazimierz wielki budowniczy, nowoczesny gospodarz”, „Od papirusu do CD romu” oraz „Król Kazimierz i wielicki zamek”. Zamek Żupny to nie jedyne miejsce, w którym proponujemy spotkania z pasjonującym światem historii i sztuki.

Atrakcją stanowią również warsztaty dla uczniów, które organizowane są w podziemnej ekspozycji Muzeum, na III poziomie kopalni soli. „Maciej Kopacz i wielickie podziemia”, „Spacer po Solnej Krainie z księżną Kingą lub Żupnikami”, „Poszukiwanie solnego skarbu”, „Podziemne podcho-

dy”. „Zwiedzanie podziemnego muzeum z kartami pracy” to nie wszystkie atrakcje dla nauczycieli, którzy wraz ze swoimi podopiecznymi wielokrotnie korzystają z naszych propozycji.

Jak można zauważyć Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka jest nie tylko miejscem, w którym można obejrzeć ciekawą wystawę, uczestniczyć w koncercie plenerowym czy konferencji naukowej, ale stanowi także świetną scenę dla zajęć edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży.

Wszystkich chętnych serdecznie zapraszamy do współpracy i wierzymy, że udział w naszych zajęciach spotka się z jeszcze większym zainteresowaniem i umocni nasze przekonanie, że warto inwestować w muzealną edukację.

Katarzyna Grabiec

Z muzealnego archiwum

Jeńcy serbscy w kopalni soli w Wieliczce w grudniu 1916 roku

Podczas I wojny światowej wojska austro-węgierskie walczyły na trzech frontach: północnym czyli rosyjskim, w Galicji i Królestwie Polskim, południowym – z Serbią i południowo-zachodnim – z Włochami. Wojnę z Serbią zainaugurowała ofensywa 5 i 6 armii austro-węgierskich pod dowództwem gen. Oskara Potioreka już 12 VIII 1914 roku. Żle przeprowadzona, mimo czasowego zajęcia Belgradu, skończyła się 15 grudnia klęską wojsk monarchii habsburskiej i wyrzuceniem ich z granic Serbii.

Po raz drugi na Serbię uderzyły wojska austro-węgierskie 5 X 1915 roku, zapewniając sobie pomoc wojsk niemieckich i bułgarskich. Gen. Herman prowadził 3 armię austro-węgierską Kövess, 11 niemiecką – marszałek August Mackensen (zwyjątkowo spod Torunia i Gorlic), sprawujący też naczelną komendę wojsk sprzymierzonych, a 2 bułgarską – gen. Georgi Todorow. Tym razem, mimo bohaterkiej obrony, Serbia uległa przemocy przeciwników, gdyż Rosja, Francja i Włochy nie zdołały jej pomóc. Cały kraj został zajęty przez nieprzyjaciół i podzielony między Austro-Węgry i Bułgarię. Tylko niewielka grupa wojsk serbskich z królem Piotrem I i rządem została ewakuowana przez flotę włoską na grecką wyspę Korfu.

Reszta zginęła lub poszła do niewoli. Wśród jeńców szczyt się głód i wielu z nich umierało, gdyż same Austro-Węgry miały wskutek blokady coraz mniej żywności dla własnych żołnierzy i ludności cywilnej. Były tygodnie, gdy żołnierz austriacki na najcięższym, włoskim froncie, otrzymywał...125 g kłusek zamiast chleba dziennie! Tym gorzej musieli być żywności jeńcy.

Wśród nich znalazła się grupa 120 żołnierzy byłej armii serbskiej, która licząc na lepsze wyżywienie, zgłosiła się ochotniczo do pracy. Była jesień 1916 roku i aku-

rat salina wielicka stanęła wobec braku rąk do pracy, gdyż wielu naszych górników wcielono do wojska.

Wobec tego wysłano tych 120 jeńców do Wieliczki, gdzie przybyli końcem listopada i 2 grudnia zostali przyjęci do pracy w kopalni na miejsce górników. Podzielono ich na dwie grupy, po 60 osób i przydzielono do Wschodniego i Zachodniego Pola kopalni. Pracowali tam do 30 grudnia 1916 roku, zarabiając dziennie 3 korony i 30 halery, co – wraz ze skromnym deputatem żywnościowym – pozwalało nie umrzeć z głodu. Listę tych jeńców („Kriegsgefangenen”) – we Wschodnim Polu otwierają: Aikolic Dragomir, Radovanjovic Vadim i Revkovic Pavle, a kończy – Miladenovic Dimitri. W Zachodnim Polu listę otwiera Aleksic Milan a kończy na nr 120 – Živkovic Milovan. Listę tę, zachowaną w archiwum Muzeum sporządził 7 grudnia 1916 roku w salinie wielickiej inż. Jan Jurkiewicz na polecenie dyrekcji kopalni, którą do tego zobligowało Ministerstwo Finansów w Wiedniu, tj. jego IV Departament Rachunkowy. Lista została wysłana do Wiednia, a następnie, po sprawdzeniu i zatwierdzeniu – jak o tym świadczą pieczętki departamentu ministerstwa – odesłana początkiem 1917 roku do Wieliczki. Niestety, zawiera ona tylko nazwiska jeńców i ich zarobki oraz fakt, że byli ochotnikami i nic więcej. Nie wiadomo więc, co stało się z tymi jeńcami w 1917 roku. Czy przedłużono im pracę w kopalni soli, a tylko nie zachowały się odpowiednie listy? Czy przeżyli i po wojnie wrócili do ojczyzny, gdzie mogli być uznani za zdrajców, gdyż za lepsze warunki bytu zgodzili się pracować dla śmiertelnego wroga?

A może niektórzy z nich zostali w Polsce po odyskaniu niepodległości i tu się ożenili? Niestety, na te pytania brak odpowiedzi.

Leszek Rzepka

Terminarz wydarzeń kulturalnych listopad 2009 r.

ZAMEK ŻUPNY

Czynny od 1 września w godz. 9.00 – 14.30, codziennie z wyjątkiem niedziel i poniedziałków.

wystawa: „**Skarby bractw i cechów na ziemiach polskich**” tylko do 15 listopada 2009 r.

Celem wystawy „Skarby bractw i cechów na ziemiach polskich” jest podkreślenie bogactwa kultury materialnej i duchowej cechów, bractw i organizacji zawodowych działających na terenach dzisiejszych ziem polskich, a w Wieliczce związanych z kopalnią funkcjonującą od końca XIII w.

O roli oraz znaczeniu bractw i cechów świadczą przechowywane w muzeach zabytki materialne w tym wyjątkowe i cenne np: róg Bractwa Kopacz (1534 r.)- symbol bogactwa kopalni, srebrny kur Krakowskiego Bractwa Kurkowego, eksponaty związane z Krakowską Kongregacją Kupiecką, laska starszego bractwa oraz mosiężna lada i relikwiarz, srebrny pucharek w kształcie okrętu z ok. 1620 r., ponadto kielich z godłem górniczym, kufle, wilkowy, dzbany i konwie. Ważne miejsce w życiu i funkcjonowaniu dawnych cechów odgrywała sfera sakralna, reprezentowana przez: pasyjki, krucyfiksy i obrazy patronów cechowych.

Patronat medialny: Radio VOX, TVP KRAKÓW, Polska Gazeta Krakowska, Mówią Wieki, TTG Polska

- **Spotkanie Muzealne – „Sala balowa w komorze Łętów”**

18 listopada, godz. 17.00, wstęp wolny

W ramach cyklicznych spotkań muzealnych zapraszamy do poznania komory Łętów pełniącej funkcję sali balowej. Dziś zobaczyć ją można tylko na dawnych grafikach i fotografiach.

Wystawa pokonkursowa „Moja przygoda w muzeum”

październik – 31 grudnia

Wystawa prezentuje prace plastyczne dzieci i młodzieży powstałe w czasie ogólnopolskiego konkursu „Moja przygoda w muzeum”

- **Wystawa pokonkursowa „Moja przygoda w muzeum”**

6 listopada – 31 grudnia

Wystawa prezentuje prace plastyczne dzieci i młodzieży powstałe w czasie ogólnopolskiego konkursu „Moja przygoda w muzeum”.

- **Dzień Otwartych Drzwi Muzeum**

22 listopada (niedziela), godz. 10.00 – 16.00, wstęp wolny

Muzeum proponuje w tym dniu m.in.:

- zwiedzanie Zamku Żupnego i udział w zajęciach interaktywnych „Król Kazimierz pierwszym dobrodziejem wielickiego zamku” wzbogaconych pokazem multimedialnym oraz koncert. Dzień Otwartych Drzwi Muzeum

- zwiedzanie muzealnej ekspozycji podziemnej na III poziomie kopalni (rezerwacja od 9 listopada - tel. 012 289 16 27, ilość miejsc ograniczona)

EKSPOZYCJA NA III POZIOMIE KOPALNI SOLI

Czynna w listopadzie w godz. 8.00 – 17.00

Wystawa: „**Wieliczka i Zamość w twórczości artystów niepełnosprawnych**”

20 listopada 2009 – 31 stycznia 2010

Wystawa prezentuje prace powstałe w czasie ostatniego pleneru, w którym inspiracją były Wieliczka i Zamość – obiekty wpisane na listę dziedzictwa UNESCO. Przypomni też o 10-leciu plenerów malarskich organizowanych wspólnie z Fundacją Sztuki Osób Niepełnosprawnych.

Patronat medialny: Radio VOX, TVP KRAKÓW, Polska Gazeta Krakowska, Nasze Sprawy

MUZEUM ŻUP KRAKOWSKICH WIELICZKA

ul. Zamkowa 8, 32-020 Wieliczka

tel. (012) 289 16 00, fax 278 30 28,

promocja@muzeum.wieliczka.pl

www.muzeum.wieliczka.pl

Redaktor naczelny: prof. dr hab. A. Jodłowski

Redakcja: E. Bednarowska-Guzik, M. Piera

Opracowanie graficzne: E. Giżycka

Zdjęcia: A. Grzybowski, M. Bogucka